

Istovremeno Job i Isus

Kršćanin u trpljenju

Pero VIDOVIĆ

Sažetak:

U ovom članku, nakon što je sumarno pokazao na nekoliko stavova mislilaca iz antike i naših dana s obzirom na patnju, autor predlaže biblijski pristup misteriju trpljenja koji nazivlje jobovsko-kristovskim, a ne »aristotelovskim« (u smislu eventualnog pristupa ovom pitanju samo snagom logičkog razmišljanja).

a) Jobovski stav: Job ne dopušta da ga trpljenje uništi. Tijekom svoje nevolje postavlja pitanja Bogu, prosvjeduje..., »za Boga je i protiv Boga, oboje istodobno, ali je uvijek s Bogom« (E. W.). Njegova latentna nada, koja je na trenutke dolazila do snažnog izričaja, postaje stvarnost.

b) Kristovski stav: Isus Krist ne samo da ne dopušta da ga silno trpljenje smrvi nego patnji i smrti u svom osobnom pozivu daje otkupiteljski smisao, čime i sama smrt, kao završni krik patnje, »postaje smrt smrti« (H. S.). Upravo stoga je tu već riječ o uskrsnuću.

Na golgotskom brdu, kao Božji odgovor svakom »Jobu« svih vremena, Bog je čovjeku solidarno sasvim blizu, i to kao utjelovljeni-trpeći-raspeti Bog, premda se činilo da je misteriozno i tjeskobno odsutan.

c) Jobovsko-kristovskim stavom pred patnjom kršćaninu je ne samo strano da bi ga patnja smjela shrvati, nego je upravo svojim trpljenjem otkupiteljski, poput Krista, kristiforman. U svijesti Božje solidarnosti s čovjekom on je i solidaran s trpljenicima i spreman solidarnost drugih prihvatiti.

U njemu su, smijemo reći, istodobno i Job (koji prosvjedno pita) i Isus (s punim predanjem Ocu). Uskrsno Svjetlo s Golgote dopire do njegova svakodnevnog Tabora (mjesta preobrazbe trpljenjem) na njegovu (suotkupiteljskom) križnom putu koji vodi prema njegovu jutru uskrsnuća.

1. Uvod: pitanje patnje - vječno i zbunjujuće

Kontrast¹ između onih koji o patnji uglavnom raspravljaju² i samih patnika izrekao je »genijalni polemičar... i praktični moralist«³ Voltaire

1 *TEKST OVOG ČLANKA JE NEŠTO PREOBLIKOVANO UVODNO IZLAGANJE NA MJESEČNOJ TRIBINI ŽUPE JORDANOVAC U ZAGREBU, 30. LIPNJA 1993.*

2 S obzirom na različite pristupe patnji P. Lippert jednom reče: »Bože moj, ima ljudi koji znaju sve, koji pronađu i tvoje velike misli... tumače sve... i dokazuju... da je najbolje tako kako jest. Ali ja ih ne volim... one tvoje branitelje, koji te opravdavaju i ispričavaju u svemu što radiš. Priznajem ti radije da te ne razumijem, da ne shvaćam zašto si stvorio bol, toliko boli... Prigibam se duboko pred tvojim sjajem.« (cit. prema: KOZELJ, I., *Pred tajnom zla i patnje*, Prov. hrv. prov. DI, Zagreb 1986, str. 34.

3 »Le Petit Robert 2«, Paris 1987, str. 1890.

(+1778) rečenicom koja je postala glasovita: »Pitanje u vezi s patnjom intelektualni je čin za one koji diskutiraju, ali su *kažnjenici* oni o kojima njezini lanci zveckaju.« A naša suvremenica Dorthée Soelle diskvalificirala razne teodicejske pokušaje nudičenja odgovora na misterij patnje nazvavši ih »*teološkim sadizmom*«. ⁴ Ipak nam valja razmišljati, govoriti i o trpljenju... Čovjek je biće riječi. Svjesni smo pritom da nije svejedno: tko govori o patnji; o čijoj, svojoj ili patnji nekoga drugoga?! ⁵

Pitanje o misteriju patnje nije samo naše, suvremeno, nego je staro kao i čovječanstvo. Mislioci raznih vremena nastojali su doseći neku utjehu, neki izlaz iz te mučne stvarnosti. Epikur (+270. pr. Kr.), koji je zastupao

- 4 SOELLE, D., *Gott und das Leiden*, Stuttgart-Berlin, str. 32.ss. Bezdan između čovjekova očekivanja i gorke stvarnosti trpljenja egzistencijalističko pobunjenički izgovora Ivan u »Braći Karamazovima«: »I kad bi ovaj neizmjerni svemirski stroj krio u sebi najneobičnije divote, kad bi to bilo uz cijenu jedne jedine *suze djeteta*, ja ga neću.«
- 5 U ovom razmišljanju riječ je u prvom redu o *osobnom trpljenju*. Budući da je analogno razmišljanje primjenjivo na zajednicu, narod, podsjećamo na dva događaja (puna patnje) koja su odigrala ključnu ulogu u formiranju *biblijskog naroda*: a) Egzodus (13. st. pr. Krista) ilustriramo s dva kratka teksta, od kojih prvi, kao osvrt na sve što se zbilo, poetski svjedoči o zahvalnosti Božjeg naroda i pored svega što je morao gorko prebroditi, a drugi tekst je trenutak krika u nevoljama tijekom hoda pustinjom:

»POPUT ORLA ŠTO BDI NAD GNIJEZDOM
NAD SVOJIM ORLIĆIMA LEBDEĆI
TAKO GOSPOD KRILA ŠIRI, UZIMA GA
PA GA NA SVOJIM NOSI PERIMA« (Pnz 32,11).

»OH DA SMO POMRLI ... U ZEMLJI EGIPATSKOJ, KAD SMO SJEDILI
KOD LONACA S MESOM I JELI KRUA DO MILE VOLJE!« (Izl 16,3).

b) Vrijeme *babilonskog sužanjstva* ili *egzila* obično se računa od 587. pr. Krista, kada je neobabilonski kralj Nabukodonozor II. razrušio Jeruzalem, oslijepio judejskog kralja, ubio mu sinove, odveo velik broj sužnjeva u Babilon. I Kovčeg je saveza tada nestao. Kraj se egzilu može naznačiti ubrzo dolaskom perzijskog kralja Kira u Babilon, 538. pr. Krista.

U tom kreativnom šestom stoljeću, kad se pojavljuju Konfucije, Zoroaster, Buda, zatim jonski filozofi, u biblijskom se svijetu izdižu veliki proroci Jeremija, Ezekijel i Izaija (Deutero-Izaija). Zanimljiva je činjenica da su upravo narodna katastrofa zbog egzila, nestanak njegovih bitnih institucija i simbola vjere (kraljevstva, Hrama, jedinstvene zajednice) potaknuli egzilizante u Babilonu na duhovno produbljanje, čitanje starih svetih tekstova u novom svjetlu i religiozni literarni zamah.

U sastavu Deutero-Izaije nalaze se četiri pjesme o tzv. patničkom Gospodnjem sluzi (42,1-7; 49,1-9a; 50,4-9a.10-11; 52,13-53,12). Nadahnutim stihovima, uzvišenom teologijom, prodorno proročki predstavljen je netko prezren, koji je naše bolesti ponio, za naše grijeha proboden..., ali baš na njega je izliven Duh, i bit će postavljen »za savez narodu i svjetlost pucima« (42,6). S pravom će u patničkom Jahvinom sluzi biti prepoznata i neka od teških osobnih sudbina: samog Izaije ili kralja Jojakima, ili Jeremije, ili Ezekijela...(individualna interpretacija), i židovski sužnji u egzilu kao cjelina - ili kao maleni ostatak kojemu je povjerena univerzalna misija (kolektivna interpr.). Za novozavjetne pisce (npr. Mk 10,45; Mt 26,28; Dj 3,26; 8,30-35; Fil 2,7), ne isključujući gornja značenja, Isus je Božji patnički sluga (mesijanska interpr.).

uživanje, tješi se bezopasnošću bogova koji su »djeca prirode«, a ni sama nas smrt ne bi trebala brinuti, jer »dok nas ima, nema smrti, a kad nje bude, neće biti nas«.

Lukrecije (+55. pr. Kr.) se tragično tješio: »Ničega se nema bojati onaj koji se ničemu nema nadati. Čovjek čitav umire, pa ako i nije sretan dok živi, barem može biti miran...«. Kad mu je život postao nepodnosiv, Lukrecije ga je dokrajčio bodežom.

Ljudi misli, također izvan i prije postojanja kršćanstva, doprijeli su i do uzvišenih stavova u vezi s patnjom. Tako Sokrat (+399. pr. Kr.), i u tom smislu još prije njega Pitagora (+496. pr. Kr.), predlaže ovu maksimu ljudskog života, koji naravno uključuje i trpljenje: »Spoznaj samoga sebe.« Takvo pravilo zahtijeva usklađivanje načina življenja prema spoznatom.

Aristotel (+322. pr. Kr.) će reći u istom smislu da je čovjekovo određenje postajati - i postati - (sve više) čovjekom.

Stoički je princip bio: živjeti u skladu s prirodom, prilagoditi se njezinim zakonima. Ono što prirodni tijek donosi ne valja smatrati zlim, nego primati nepomućenim mirom... Ako međutim život postane odveć nemilosrdan, nitko ne mora živjeti. Tako je i stoicizam ipak samo »dijete očaja«⁶ (Lightfoot).

Na osnovi izvedenoga⁷ smijemo zamijetiti da pred tajnom patnje napozitivniji mislioci ne usmjeruju toliko svoje napore prema otkopavanju »zašto« i »odakle« patnje, nego joj nastoje pronaći mjesto u cjelini čovjekova življenja. Time su se približili biblijskom stavu, gdje pitanje patnje izranja više kao egzistencijalno jobovsko, a manje kao »aristotelovsko«, ako ovdje

Deutero-Izaija je nadu povratka u domovinu i njezinu obnovu izrekao ovim stihovima:
»Ovako govori Gospod, koji put po moru načini...

ne mislite na ono što je prošlo.

Evo, činim nešto novo, već nastaje...

Da, put ću napraviti u pustinji...

vodu ću stvoriti u pustinji, da napojim svoj narod,

izabranika svoga« (Iz 43,16-20).

6 Usp. I. KOZELJ, »Pred tajnom zla i patnje«, Op. cit., str. 9. Sa zahvalnošću prema dragom pokojnom patru želim istkanuti da niz podataka u vezi sa stavom mislilaca prema patnji preuzimam gotovo doslovce upravo iz ovog njegovog djela.

7 Uz citirana vrijedno je pogledati slijedeća djela koja pod različitim vidicima i stilovima pristupaju misteriju trpljenja: A. GOTS, *Prihvaćam križ* (prijev.), Zagreb 1989; G. GRESHAKE, *Der Preis der Liebe. Besinnung ueber das Leid*, Herder, Freiburg-Basel-Wien 1978; R. GUARDINI, *Vom Sinn der Schwermut*, Im Verlag der Arche Zuerich 1949; C. S. LEWIS, *The Problem of Pain*, Collins, Glasgow 1988; L. RETIF, *La souffrance, pourquoi?*, Centurin, Paris 1966; P. TOURNIER, *Lice patnje. Spoznaja smisla života u mračnom trenutku* (prijev.), Knjižnica »U pravi trenutak«, Đakovački Selci 1990.

pod pojmom »aristotelovski« mislimo u prvom redu na apstraktno logično rezoniranje.⁸

2. Pitanje patnje: jobovsko, ne aristotelovsko

Počnimo pitanjem: *Tko je Job?* Biblija takoreći redovito kada imenuje neku osobu, navede ime i njegova oca. Ovdje ništa od toga: ni oca, ni majke, ni očeva oca... Samo: »Bijaše nekoć u zemlji Usu čovjek po imenu Job« (1,1). I to je sve. Ne imenuje se ni narod iz kojeg potječe, ni mjesto rođenja.

Nema međutim nikakve dvojbe da je Job bio osoba koja je voljela život, sasvim okružen životom, pun života. Ali, evo, iz bujne oaze raskoši biva bačen u pustinju beznađa, najednom gubi silno bogatstvo, brojnu djecu, prijatelje, gubi zdravlje...

Knjiga o Jobu, koja je snažna i poetski i dubinom tematike, stavlja zorno u pitanje shvaćanje da bi patnja bila kazna za grijeh. Činjenica je očita, Job - koji je pravedan - udaren je najžešćom patnjom: »Zbog čega krivnju moju istražuješ... kad znadeš dobro da sam *nedužan*« (10,6s).

»Pokreće« i parnicu protiv Jahve obraćajući mu se na »ti«, izravno i nepoštedno:

*»Spomeni se: život je moj samo lahor,
i oči mi više neći vidjet sreće!
... prijateljsko oko neće me gledati...« (7,7s).
I nastavlja prosvjedno:
»Kaži mi zašto se na me obaraš.
Ta što od toga imaš da me tlačiš...
da pomažeš namjerama opakih« (10,2s).*

Za razliku od Isusa koji patnju prihvaća s punim predanjem Ocu, Job je pun revolta. Nije on u tome antipod Isusu, nego time zapravo ruši iskripljenu predodžbu o Bogu. Bog je drukčiji nego to Jobovi prijatelji zamišljaju.

Pripovijest završava kako Bog govori, Job sluša. Job pita, Bog odgovara. Ponovo zatim stječe prijatelje, djecu...⁹

Čujmo dio iz Jobova govora Bogu iz kojeg se otkriva Job od nekada, prije pravog iskustva susreta s Bogom, i sada nakon što ga je kroz tijesak patnje doživio:

8 I Aristotel, kako smo vidjeli, pretpostavlja integriranje patnje u cjelinu čovjekova života.

9 Postoji i razlika između djece koju je Job imao prije svoje nesreće i sada. Ona su bila bezimena, ova nose imena. Kćerke su mu kraljice ljepote, najljepše na svijetu.

»Govorah stoga, ali ne razumjeh,
o čudesima meni neshvatljivim.
O poslušaj me, pusti me da zborim:
Ja ću pitat, a ti mene pouči.
Po čuvenju tek poznavah te dosad,
ali sada te oči moje vidješe« (42,3-5).

Nobelovac E. Wiesel u intervjuu pariškom »Le Mondu« reče da je Job tijekom svoje nesreće bio za Boga i protiv Boga, oboje istodobno, ali je uvijek bio s Bogom.

Bili smo postavili pitanje: tko je (prototip svih koji trpe) biblijski patnik Job? Wiesel i Eisenberg u seriji emisija o Jobu na jednoj američkoj televizijskoj mreži sugeriraju rješenje koje proizlazi iz hebrejske hermeneutičke metode, koja se temelji na bročanoj vrijednosti svakog slova hebrejskog alfabeta. Naziv je metode »gemetrija«, prema kojoj je »bročana« vrijednost imena Joba 19. Istu »vrijednost« ima hebrejska riječ: *a'hi*, što znači *moj brat*.

Job je, dakle, onaj koji trpi u našoj neposrednoj blizini, a biblijski mu je Job rječiti simbol.

Job je naš brat! No, ne zaboravimo, svatko od nas je brat (sestra) svoga brata!

Jobovska priča je parabola o ljudskoj patnji, nastala još prije nego je postojala jasna svijest o životu nakon smrti. Tu se ljudska osoba našla u situaciji neke vrsti *nutarnjeg egzila*, kako bi rekao G. Marcel (+1973), a to su trenuci kada ljudsko biće počinje vidjeti duboko, mnogo temeljitije nego neki dobro organizirani misaoni sustav može doseći i izreći. To su trenuci duboko utemeljene nade.¹⁰

Zato i jobovska stvarnost nije prestala u nekoj nepoznatoj davnini, nego neprestano traje, u svakom tko trpi. A Jobove riječi Bogu (i riječi svih trpljenika) : »Ja ću pitat, a ti mene pouči« dobivaju svoj najpotpuniji izričaj u Božjem govoru kroz osobu Isusa Krista na Golgoti i na jutro uskrsnuća.

10 Jobova je nada u jednom trenutku provrila stihovima »Moj izbavitelj živi« (19,23-27). Navodimo njihove prve redke:

»O kad bi se riječi moje zapisale
i kad bi se u mjed tvrdu urezale;
kad bi se željeznim dlijetom i olovom
u spomen vječni u stijenu uklesale.
Ja znadem dobro: moj Izbavitelj živi«!

3. *Isus Krist: Božji odgovor na jobovsko pitanje*

Život Isusa iz Nazareta je više nego paradigma življenja za mnoge, i to već nekoliko tisućljeća. Svijest Isusove posebne misije u svijetu evanđelist Marko je opisao sažeto živopisnim biblijskim stilom. Isus je naime čuo glas s neba: »Ti si Sin moj, Ljubljeni!« (1,11). Program njegova djelovanja evanđelisti su pokušali naznačiti teološkim nazivom »kraljevstva Božjega«. Marko jednostavno piše da je Isus počeo naviještati: »Ispunilo se vrijeme, približilo se kraljevstvo Božje...« (1,15). Luka je izričitiji i konkretniji predstavljajući Isusa u sinagogi riječima proroka Izaije:

*»Duh Gospodnji na meni je
jer me pomaza!
On me posla
blagovijesnikom biti siromasima,
proglasiti sužnjima oslobođenje, vid slijepima,
na slobodu pustiti potlačene,
proglasiti godinu milosti Gospodnje« (4,18-19).*

Novost koju donosi Isusova osoba Matej će izreći također riječima proroka Izaije: »... onima što mrkli kraj smrti obitavahu svjetlost jarka osvanu« (4,16). Na ostvarivanju svog programa Isus zahtijeva urgentnost: Nova stvarnost u svijetu treba početi »danas« (usp. Lk 4,21). »Dijabolična situacija«, kako to naziva L. Boff, mora biti zamijenjena novim poretkom u čovječanstvu.

Budući da je Isusovo djelovanje bilo mimo ili protiv ustaljenih koncepcija društvenog i religioznog života, drama će se njegova života neprestano zaoštravati. Ponajprije će postati neugodan religioznim i političkim moćnicima kojima će odmah biti jasno da ga se treba riješiti (usp. Mk 3,6). Nakon što ga odbacuje i njegov zavičaj Isus se posvećuje grupici učenika. U jednom trenutku, daleko na sjeveru u Cezareji Filipovoj, oni će dati dojam da ponešto shvaćaju o Isusovu identitetu i misiji. Jedan od njih, Petar, Isusu će izravno reći da je Mesija (8,29). Ipak nakon toga oni ga, s nesigurnošću i nejasnoćom, slijede na njegovu putu, koji jasno vodi prema razapinjanju na križ na jeruzalemskom brdu Kalvariji ili Golgoti, gdje će Isus, izmrcvaren bičevanjem i s trnjem na glavi, umrijeti potpuno sâm, napušten od svih.

Izjava rimskog časnika neposredno pošto je Isus izdahnuo: »Zaista ovaj čovjek bijaše Sin Božji« (15,39), koja kompletira raniju Petrovu ispovijest, sugerira ne činjenicu da bi Isusova muka imala svrhu u samoj sebi, da je sa svom dosljednošću, s obzirom na Isusov čitav život, logična posljedica Isusova htijenja da ostvari svoju životnu zadaću u svijetu.

Osvrnuti se stoga na nekoliko aspekata Isusove muke i prividnog neuspjeha može dati nešto svjetla iskustvu svake ljudske egzistencije kad se nađe pred zlom, neuspjehom, trpljenjem.

Isus je mogao izbjeći smrt. Da je šutio, da se povukao... Očito mu je bilo jasno što ga čeka. Išao je, međutim, naprijed neminovno u patnju, radije nego da izda jedinstvenu misiju za koju je vjerovao da je bio izabran. Možemo reći novozavjetnim rječnikom, koji razumijeva specifično Božje poslanje svakog čovjeka i čovjekov odgovor,¹¹ da Isus umire jer je bio »poslušán (Bogu) do smrti« (Fil 2,8). Danas bismo to možda razumljivije izrekli, posluživši se riječima E. Charpentiera, da Isus »odgovara iz srca svoje egzistencije« na Božji poziv, tj. na ostvarenje svoje osobne zadaće u svijetu.

Raspeće na križ bila je kazna za robove, znak poniženja i sramote, krajnje torture. »Civis romanus« (»rimski građanin«) nije smio biti osuđen na razapinjanje. U svom programatskom nastupu u Nazaretu, kako smo već vidjeli, Isus se proglasio »blagovjesnikom siromasima«. Takvom smrću Krist je koherentan svojoj ideji Boga kojemu je stalo do siromaha, prezrenih, progonjenih... U sudbini Isusa iz Nazareta, »osloboditeljska je Božja solidarnost uzela fizičku i historijsku formu« (M. Gourgues).¹²

Isusovu vjernost svom nutarnjem poslanju njemački bibličar H. Schuermann nazivlje »Proexistenz«, tj. egzistencija, postojanje za druge.

No približimo se više Isusu kao patniku.

Neposredno prije nego će biti uhvaćen, Isus se u Getsemanskom vrtu, u užasu i tjeskobi (Mk 14,33), moli da, ako je moguće, izbjegne patnju koja je pred njim. Isus trpi, jer je patnja bila neizbježna, jer ga je u nju u tim prilikama nužno nosilo njegovo zauzimanje za kraljevstvo nebesko i

11 U narodima, naime, koji su se razvijali u okrilju judeo-kršćanske civilizacije postoji uvjerenje da je Bog poslao svako ljudsko biće, bez iznimke, da svijetu donese jednu specijalnu poruku, da svatko svojim životom ostvari jedno svojstveno djelo (ljubavi). Svakome je povjerena upravo njegova poruka i djelo. Time bi svaka osoba bila sustvaratelj s Bogom, »concréateur, créateur par délégation« (sustvaratelj, stvaratelj delegiranjem), da se poslužimo riječima sorbonskog profesora P. Chaunua. U tom je smislu svaka osoba jedinstvena i nezamjenjiva. Specijalna je zadaća stavljena samo u tvoje ruke i Bog zahtijeva da njegovo ostvarenje bude dar svima. Isto vrijedi i za mene. I jedan i drugi imamo najprobranije darove da možemo oživotvoriti svoju jedinstvenu zadaću u svijetu. Ta je misao, možda, najljepše izrečena jednim stihom biblijskog psalma 139, gdje psalmist pjeva Stvoritelju: »Hvala ti što sam stvoren tako čudesno«! Na ovaj ili sličan način impregnirana osoba neće se zadovoljiti s bilo kakvim načinom življenja. Svoju misiju, zadaću u svijetu, doživljava kao konstitutivni dio svoje osobnosti koji hoće ostvariti i onda ako zbog toga bude morala doživljavati neugodnosti, trpjeti. Prezentne su nam tolike ličnosti iz novije i starije povijesti koje su život dale ne odričući se ideja s kojima su se identificirali. (Usp. npr.: J. Powell, »Selfacceptance«, u *PRAYING*, sept.-oct. /1989/ 20-26.)

12 U ovim se redcima dobrim dijelom inspiriramo djetom: M. Gourgues, »*Gesù davanti alla sua passione e alla sua morte*«, Gribaudi, Torino 1981.

nije to bio, prema tome, nikakav religiozni *mazohizam*. Ranokršćanski himan zabilježen u Pavlovoj poslanici Filipljanima (2,6-11) stavlja naglasak ne na činjenicu patnje, nego na patnju kao krajnji izričaj Isusova predanja Bogu. Stoga i posljednju riječ nije smjelo imati trpljenje nego uskrsnuće.

Još manje se može govoriti, onako kako je Kristova patnja predstavljena u evanđeljima, o *dolorizmu*.¹³ Opisujući pojedinosti iz Isusova mučenja sinoptičkim evanđelistima (Mateju, Marku i Luki) nije bila svrha pokazati kvantitetu muke, koliko upozoriti na Isusovu vjernost svom identitetu. Ivanu je čak, opisujući kako iz Isusova probodena boka teku krv i voda, važnije upozoriti na njihovo simboličko značenje, aludirajući na trajno u Crkvi djelotvorne sakramente krštenja i euharistije. U »Hvalospjevu ljubavi« koji šalje Pavao svojim prijateljima u Korintu jedan stih jasno isključuje patnju kao ideal samu po sebi. Pavao piše: »... i kad bi predao svoje tijelo da se sažeže, a ljubavi ne bi imao, ništa mi ne bi koristilo« (1 Kor 13,3).

Iz starozavjetnih citata u Novom zavjetu možemo zaključiti da je Izaijin spjev o patničkom sluzi imao važnu ulogu u interpretiranju Isusove muke u prvotnoj Crkvi. U Djelima apostolskim (8,32), prvoj napisanoj povijesti Crkve, citira se ovaj prorokov stih: »... i nije otvorio usta svojih. Kao jagnje na klanje odvedoše ga...« (Iz 53,7). Tu se, međutim, ne misli da bi se kod Isusa radilo o *rezignaciji*, nekom pasivnom pripuštanju. Da je šutio ranije, da se zaplašen povukao, ne bi do mučenja ni došlo. Upravo zato što nije htio napustiti jednu zahtjevnu misiju, tj. ne biti to što jest, morao je trpjeti. Njegova šutnja i ne-otpor, nakon uhićenja, nisu pasivni. Što je lakše: ostati dostojanstven ili uvredu uzvratiti uvredom, mržnju mržnjom...? U tome Isus izvrće »spontanu logiku ljudskih odnosa« (M. Gourgues).

Isusovo mirno držanje, dok je bio pod psihičkom i fizičkom torturom, ne možemo smatrati ni indiferentno stoičkim. U trenutku »tame po svoj zemlji« (Mk 15,33) Razapeti na križu, »crv ...a ne čovjek, ruglo ljudi...« (Ps 22,2), više jakim glasom: »Bože moj, Bože moj, zašto si me ostavio?« Poznati teolog Claude Geffré vidi u ovom kriku Božji »odgovor« na prosvjedu i pitanje patnika Joba i kroz njega svih onih koji trpe. Isus je »Emanuel« (Mt 1,23), tj. »Bog s nama«, koji međutim ne daje nikakva objašnjenja patnje na teoretskoj razini, nego potpuno participira na ljudskoj kondiciji. Na tom jeruzalemskom brdu Bog je bio sasvim blizu, utjelovljeni-trpeći-raspeti Bog, premda se činilo da je misteriozno odsutan.

13 Patnja prema Bibliji nije ideal za kojim bi trebalo težiti. Ona je jednostavno tu, neizbježna stvarnost. Najavljujući mesijanska vremena Izaija ih zamišlja bez trpljenja: »I nijedan građanin neće reći: Bolestan sam!« (Iz 33,24).

Istu misao kršćanskog stava prema patnji pisac Paul Claudel (+1955), kome je Biblija pomalo postala jedinom literaturom, u svom djelu »*Toi, qui es-tu?*« (»Tko si ti?«), pokušao je izreći ovako: »... Na ovo strašno pitanje, kojemu je Job dao gotovo službeni i liturgijski oblik, jedino je Bog... bio u stanju odgovoriti. (...) Sin Božji nije došao da bi uništio patnju, nego da bi trpio s nama. Nije došao da bi uništio križ, nego da bi se ispružio na njemu. Od svih privilegija koji su specifični Čovječanstvu, za samoga sebe je izabrao upravo ovaj. Prihvativši smrt poučio nas je da je ona izlazni put i mogućnost transformacije.« »Nije li trebalo da *Krist* sve to pretrpi, te uđe u svoju slavu« (Lk 24,26). Takav je bio Božji odgovor na Jobove upite: na pitanje koje angažira cijelu osobu, odgovor je bio cjelovitom osobom.

4. *Kršćanin u patnji: istovremeno Job i Isus* (*Ili: Tabor i Golgota zajedno*)

Job je naš brat, kako smo konstatirali, tj. svaki patnik oko nas. Na njegovo pitanje, spremnost slušanja, Bog je odgovorio tako što se potpuno solidarizirao s njegovim, našim trpljenjem. Claudel je to imao na umu u jednom svom pismu, u kojem stoji: »Dragi gospodine Salacrou! Vi optužujete ...Boga što *šuti*, ali zar ne vidite kako on već dvije tisuće godina više na sav glas s vrha svoga križa.«

Božji govor na »Jobovo« pitanje nije izvanjski. Ako je patnja duboko u nama, i Božji je odgovor u Kristu takav, prožimlje naše biće, konstitutivni mu je dio. Recimo to Pavlovim riječima: »Živim, ali ne više ja, nego *živi u meni Krist*... koji me ljubio i predao samoga sebe za mene« (Gal 2,20). Svaka je osoba »kristiformna«, kako reče jedanput Pavao VI, citirajući istodobno apostola koji piše svojim Kološanima: »... dok trpim... u svom tijelu dopunjam što nedostaje mukama Kristovim za Tijelo njegovo, za Crkvu« (Kol 1,24), čime je upozorio na komunitarni značaj patnje, na sudjelovanje svojom patnjom svih nas na Kristovu otkupljenju svijeta. Stoga Taržanin vidi u patnji i povlasticu: »Jer vama je dana *milost*: za Krista, ne samo u njega vjerovati, nego za njega i trpjeti...« (Fil 1,29).

Stavivši i patnju, čak i smrt u službu svog jedinstvenog poziva, Krist i svaki okristovljenik preokreće naglavačke svoju bol i smrt: »daje smisao najvećem besmislu« (E. Charpentier). Kristova je smrt, kao završni krik patnje, »postala smrt smrti«, kako reče H. Schlier, no to je već govor o uskrsnuću. Na taj način smisao, »problem boli se rješava *egzistencijalno*, u misteriju slobode«. ¹⁴

14 I. Kozelj, op. cit, str. 35. Na str. 29 o. Kozelj piše: »...slabići i mlitavci (se)... od straha pred odgovornošću tuže na Providnost, što im je u ruke stavila kraljevsko žezlo.«

I tako, ima pravo filozofkinja, nikada krštena, Simone Weil (+1943), izjavivši da »veličina kršćanstva proizlazi iz činjenice što ono ne traži nadnaravni lijek protiv patnje, nego nadnaravnu upotrebu patnje« I u tome je specifična privlačnost kršćanskog razmišljanja. Ono je »pobožanstvenilo bol« (Amiel).¹⁵ Samo jedna kristiformna, okristovljena osoba može reći: »Moja noć ne poznaje tame. U njoj sve gori velikim svjetlom« (sv. Lovro).

Kršćanstvo, dakle, pokušava izartikulirati odgovor na pitanje »čemu patnja«, ali je svjesno da se istinski odgovor utjelovljuje. Budući da poput svog Učitelja ne pristaje ni na sadizam, niti dolorizam, niti rezignaciju, veseli se mogućnostima suvremene medicine, koja pokušava olakšati bol. Uvijek, a osobito kad je trpljenje neizbježno, kada »dodiruje bitak«,¹⁶ kako reče jedan moj trpeći prijatelj, poziva na solidarnost s onim tko pati, na disponibilnost, na jednu nutarnju dispoziciju prema patniku, na jedno komuniciranje s njim,¹⁷ makar samo šutnjom, ili stiskom ruke, jednostavnim gestama... koje ga čuvaju od osjećaja osame, beznađa i fatalizma.

Kršćanin se ni u jednom trenutku svog života ne smatra dovršenim, u dinamičnom egzistencijalnom hodu uvijek ostaje i Job, »uzdiše i muči se u *porodajnim bolima*« zajedno sa svim stvorenjem (Rim 8,2), i vjeruje da »sve *patnje sadašnjeg vremena* nisu ništa prema *budućoj slavi*« (Rim 8,18). »I Duh *pomaže* našu nemoć« (Rim 8,26) i »susvjedok je s našim duhom da smo djeca Božja; ako pak djeca onda i baštinici, baštinici Božji, a subaštinici Kristovi, kad doista s njime *zajedno trpimo*, da se zajedno s njime i proslavimo« (Rim 8,16s).

Jobovski ne prestaje postavljati pitanja, i dalje je pred misterijem, no zna da »*obećana budućnost* nije samo ona koja se odnosi na Gospodnji Dan na kraju svih dana, nego upravo (stoga) što je taj (Dan) kraj i cilj svih dana, ona je također (budućnost) *današnjega i sutrašnjega dana*«¹⁸

15 Govoreći tako o patnji skoro smo primorani navesti riječi pariškog kardinala Veuillota. Na svojoj samrtnoj postelji on je izjavio: »Običajemo kazati lijepe riječi o patnji. Sâm sam o njoj govorio u zanosu. Recite svećenicima da o njoj ništa ne govore. Ne znamo mi što je ona...«.

16 Dvije su vrste osoba s obzirom na patnju: (usp. druge podjele: sangvinik...; Eneagram...):

a) Osobe koje su rasle u »vrtu cvijeća«... (djeluju sretno, ugodno, optimistički...)

b) Osobe koje su »mijesene« u vatri trpljenja ... i u nekoj preobrazbi poistovjetile se s prijednim putem (osobe tajanstveno duboke, sposobne primati u svoja dubinska prostranstva, razumijevati...)

17 Isti moj prijatelj, koji silno trpi, na moje pitanje što bi želio da njegovi (prijatelji...) za njega čine, brzo je rekao: »Da budu sa mnom!«

18 Sve će biti spoznato tek na završnici vremena koja već dodiruje našu sadašnjost. Ta činjenica »daje Kristovu uskrsnuću jedinstven i odlučujući značaj: Uskrsnuće je antipacija događaja završetka vremena koji obuhvaća cijelu povijest i daje joj krunu. Ovim

(K. Barth) i time je u prednosti pred starozavjetnim Jobom. U njemu zapravo dolaze do izražaja i Job i Krist.

Kad su pitali starog rabina o smislu patnje, ispričao je ovo zgodu: »Kad lončar završi svoj posao, tada po gotovom loncu udari drvenim čekićem da bi mu isprobao solidnost. Ali udari samo one lonce u koje je siguran« (Talmud).¹⁹ Rabin je time drukčije izrekao biblijsku misao: »Jer kao što se u *vatri kuša zlato*, tako i odabranici u peći poniženja«²⁰ (Sir 2,5).²¹

Sve dok se ne ostvare završne riječi Sv. pisma: »I **otrt ću im svaku suzu** s očiju te *smrti više neće biti*, ni tuge, ni jauka, ni boli više neće biti... Tada onaj što sjedi na prijestolju reče: *EVO ČINIM SVE NOVO...* Ja sam Alfa i Omega« (Otk 21,4-6),²² u raznim će intenzitetima odjekivati Jobove riječi: »Ja ću pitat,²³ a ti mene pouči.« U kršćaninu su istodobno zajedno Job i Krist. Takav, kršćanski Job, na suotkupiteljskom (usp. Kol 1,24) putu prema Golgoti sa svojim križem, znade da je njegov hod života ujedno njegov Tabor - njegova gora preobraženja²⁴ - koju obasjavaju zrake Kristova²⁵ i njegova uskrsnog jutra i već ga sada transformiraju,²⁶ pashalno preobrazuju.

slobodnim činom Bog vodi povijest završetku i daje joj njezino značenje« (Pannenberg).

- 19 Neki oblik trpljenja nije stran ni drukčijim pogledima na svijet od svetopisamskog. Tako Nietzsche kandidatima za »nadčovjeka« preporučuje: »Živite životom punim pogibii! Gradite svoje gradove na Vezuvu! Pustite svoje tade na neistražena mora (...) zar ne znate da je škola trpljenja, da je jedino ta škola dosad stvorila svu veličinu čovjeka.« (Cit. prema: KOZELJ I., *Pred tajnom zla i patnje*, op. cit., str. 35.).
- 20 Pavao je dramatičan dok govori o svom »trnu«, ali i o milosti koja ga uz trpljenje prati: »I da se zbog uzvišenosti objava ne bih uzoholio, dan mi je trn u tijelu, anđeo Sotonin, da me udara... Zato sam triput molio Gospodina da odstupi od mene. A on mi reče: 'Dosta ti je moja milost jer snaga se u slabosti usavršuje' ... Zato uživam u slabostima, uvredama, poteškoćama, progonstvima, tjeskobama poradi Krista. Jer kad sam slab, onda sam jak« (2 Kor 12,7-10).
- 21 I *Tagore* pjeva o patnji sasvim kršćanski: »Ako čovjek utrne vatru bola, time će doduše postići olakšanje, jedno vrijeme drijemeži, neko stanje u kojem se vrijeme smiri, jednu vraćenu sadašnjost. Ali ako ovom **vatrom vlada**, zapalit će na taj način svjetiljku mudrosti, koja svijetli beskonačnoj budućnosti.« Lijepa je i druga njegova rečenica: »Razumio sam jednostavni smisao tvoje poruke koju mi cvjetovi i sunčeva svjetlost šapuću - nauči me razumjeti riječi koje smrt i bol mrmrljaju.«
- 22 I drugi otkrivenjski tekst: »... Jaganjac koji je posred prijestolja... vodit će ih na izvore voda života. I otrt će Bog svaku suzu s očiju njihovih« (Otk 7,17).
- 23 Publicisti W. Dirksu, koji dan prije svoje smrti, Guardini je rekao: »Kad se s onu stranu groba nadem na Božjem Sudu, neću dozvoliti da Anđeo Smrti bude onaj koji samo pita, a ja opet onaj koji samo odgovara. I ja ću ondje pitati njega!...« /J. Čurić, »O spasonosnom trpljenju«, OŽ 51 (1986) 103/.
- 24 Pred svoju muku Isus tumači učenicima: »Žena kad rađa, žalosna je jer je došao njezin čas; ali kad rodi djeteta, ne spominje se više muke od radosti što se čovjek rodio na svijet« (Iv 16,21).
- 25 »Bog sam je raspet u našoj ljudskoj povijesti... Križ je Božja objava i konačna Božja riječ boli i patnji« (I. Kozelj, op. cit., str. 58).
- 26 »Ovaj je svemir atelier najvećeg umjetnika« (I. Kozelj, op. cit. str. 35).

**JOB AND JESUS AT THE SAME TIME.
THE CHRISTIAN UNDER SUFFERING.**

Pero Vidović

Summary

After a summary survey of some attitudes on suffering from antiquity and the present, the author suggests a biblical approach to the mystery of suffering he has named Job-Christ-like instead of Aristotelian (in the sense of an eventual approach to this question by power of logical thought only).

/a/ Job-like attitude: Job did not allow himself to be destroyed by suffering. During his distress he set questions to God, he protested... »he is for God and against God at the same time, but always with God« |E.W./. The latent hope he had was at times strongly expressed, it became reality.

/b/ Christ-like attitude: Jesus Christ not only resisted formidable suffering which had the aim of destroying him but, in his personal calling, gave suffering and death a sense of redemption, therefore death itself, as the ultimate cry of suffering »becomes the death of death« |H.S/. This is the reason why the question of resurrection already arises here.

On Mount Golgotha - an answer to all the »Jobs« in all times - God is solidarily quite close to man, God personified-suffering-crucified, although he appears as having been mysteriously, anxiously absent.

/c/ To a christian with the Job-Christ-like attitude it is incomprehensible to be crushed by intense suffering. To the contrary, through his suffering, he becomes, like Christ, redemptive, Christiform. Within the divine solidarity with man he also solidarizes with sufferers and is ready to accept solidarity from others.

We could say that Job /who asks under protest/ and Jesus /totally devoted to the Father/ are within him at the same time. The Easter Light from Golgotha reaches the everyday Tabor /the place of transformation through suffering/ on the christian's /co-redemptive/ Way of the Cross leading to the morning of his resurrection.